

Halk ve san'at

Bu davanın tek çıkar yolu

Şimdiye kadar san'attan bahseden yazılarında şunları tebarüz ettirdim:

1 — San'at ve tefekkürümü çıkar yola sevkedecek, bir rehberden ve oturdurmadan mahrum olmanın san'at ve tefekkür adamlarımıza verdiği keşmekeşi bir salâha kelmeyecek bir ustayı: Bir Ziya Gökalp muhtacdır.

2 — San'atkar, yaratıcı bir hummanın ateşinde düzgün sayılabilen adamdır; sağma sapan sayıklara adına «deli» denir; humması yok ve sayıklaması yapılmaz «san'atkar» değil «sahtekar» sayılır. Bizim san'atkarımız bizden emilecek hummasında bizden ve bizi sayıklayan adamdır.

3 — Türk san'atının büyük hakikati, Türk halkında yatıyor.

Türk san'atları olmak için çekilecek çilenin hepsi bu halkın gündelik sergişestir. Ondan olan ve dile gelmesini bilen insan, ancak bu milletin san'atkarı olmayı hak edebilir...

İşte: Ziya Gökalp, bunları bize «kâh bir mütefekkir düşüncesi, kâh bir halk çocuğu inisiyaki, kâh bir şahır görüşiletekrar tekrar işaret ve tekin etmiş olduğum için ki ona gene muhtac olduğumuzu ileri sürdüğü

Halktan olmak, halk san'atına etmek, bir mertebeye ulaşmaktır; imdinden ve ırfanından fedakarlıktan bulunarak, zorla basitlemek demek değildir! Safarları etmek, yapmacıkları bırakmak, sade ve yalın, ulvi ve samimi olabilmek demektir. Bu, her babayığın kârı değildir.

Halk san'atı demek halkın san'atı demek değildir. Halkın kendi san'atı demektir. Naal müstecrik, şarklı demek değilse; halkın san'atkarı da halk san'atkarı demek değildir. «Ey halk uyan! Ey münevver halka geli» avazlarını Türk san'atının yegâne terennümünü olmasın lüzumunu iddia etmiyoruz. Bu halkın içinde yaşamakla, bu halkın derdleri ve sevinçleri haşır ve neşir olmaktan, bir kelime ile; halktan olmaktan doğacak san'at, ne olursa olsun Türkün sanatıdır. Siz bu halkın derdleri ve meseleleri sol yapmış; şu bu kitabdan, şu bu cemiyetin aşırına bir solculuğunuz yoksa, siz bu halkın, bu cemiyetin şairisiniz. Diğer taraftan, Fransız burjuvazisinin vatanperveriyi telkin eden kitaplarını ve terbiyenin tesirinden doğmuş vatanperveriyi hayzı ve oranın hislerini buraya adapte ediyoruz —vatanperver de görünseniz— Türk şairi değilsiniz. Çünkü ilhamınız Türk cemiyetinden, Türk halkından, Türk meselelerinden ve derdlerinden alınmadır. Halk san'atında lâiklik, dindarlık, muhafazakârlık, ihtilâlcilik, tevekklül, isyan, ne varsa halktan kopup geliyor. «Tapdela» nasıl İstanbul katkısı suyu ise Deliktaş Ruhşatinin şîri de öyle katkısı Türk ruhunun suyu, Türk sanatının usuresidir... Ruhşatıyı herkes bilmez; Yunus Emre'yi ele alalım: Bugün her Türk köyünde her Türk anası «Şol cennetin imrakları akar Allah deyu deyu» ilâhîni erberden bilir ve çocuğuna öğretmeden durmaz. İşte biz Yunus'un bir imanı bütün giriftiğince ve gayritabiiğine rağmen realist halka telkin edilecek kudret ve edasına, sade ve olgun, yerli ve samimi san'atına imreniyoruz. Yunus, telkin etmek istediği imanın hummasını tutulmuş bulunduğu için, bu imanı telkin edeceği halkın —Bozkırlar ortasında— ruhu tarlasından, tarlasi ruhundan kurak, büyük feyziyle anılsın, humması olduğuna —ağzından dolma değil— kendiliğinden bildiği için terennümünde ve telkinde muvaffak oluyor. Bu halkı, bu ruhu tarlasından, tarlasi ruhundan daha çok susanımız atız ve derin halkı, muhayyel bir dünyanın belirsiz bir âdiye muallâk, ölmüşlerden ve mahşerden sonra gelmesi muhtasavver bir cennetten ziyade; yakın bir geleceğe, yeryüzündeki ve kendi toprakındaki cennete inandırarak daha kolay değil midir? Niçin bize daha zor, daha imânsız görünüyor. Çünkü biz Yunus'un öbür dünyadaki cennetin tahayyülüne duyduğu sevgi, imanı, hummayı kendi dünya cennetini tahayyül ederken duyuyoruz; duyduğumuzu onun gibi içimize sindirmişiz, halka mahsusını beceremiyoruz. Yunus'taki halk muhayyilesi, halk susamışlığı, halk kavrayışı bizde yok... İşte: Bizim Yunus'ta imrendiğimiz Halktan kopmadan, sadeliği ve samimiliği kaybetmeden, bir imana kendini verebilmek; bilgili, fikri, imanı san'atın inbîğinden geçirebilmek...

«Şol cennetin imrakları akar Türkün deyu deyu» türküsünü yazıp bütün köylerin ağzına yayabiliyor musunuz? O zaman Türk san'atkarı olabilirsiniz...

Halk san'atını hiçe sayıp da garb sanatını örnek almak istiyenler, sonunda bizim yolumuza gelecektir: Onlarda garbın klasik san'atını ve büyük san'at araştırmalarını incelemek merakı varsa; körikörüne «çıkartmacı» değillerse bizim neticemize vâsil olacaklardır: «San'at eseri, aşk ve hummanın, samimiyet ve yerillik yalan ve sade ifadesine derler» fikrini onlar da garb klasiklerinden, röneseans hareketlerinden ve ilâh, edineceklerdir. Bütün röneseans hareketi, nâsırlar ve doğmaların birlikteliğini kazıyıp altından insanı meydana çıkarmak değil midir? Biz de bizim insanımızı aramaya çıkarsak yolumuza halka gitmeyecek mi? San'at ve tefekkürünü yeni baştan millî ve medenî bir inşa ile kurmak, naslardan ve doğmalardan ayrılarak «san'atı bulmek yolunda olan her milletin yaptığı gibi bizim de anıl Türk insanının katk-

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

Yazan:

Behçet Kemal Çağlar

sız san'atına, eski, ulu, payyen -yani bize göre şaman- devirlerin san'atına dönmemiz gerek...

Bu cemiyetin ruhunu şiirle ifadeye çıkması. Okyanusların daha ilk ağzında yakacağı tükenip rasgeldikleri sakin ve yosunlu büyük deniz kaplıbağası sırtına kara diye, ada diye sığınan ve ilk ateş yakışta kimildandığını görenek

B. K. Çağlar

Tecessüsler

Çalışmak insan vücudünü yorar mı?

Yorucu olan çalışma değil, kullanılan usuldür. İntizamla çalışmak vücutta sükûnet verir

Yazan:

H. Bilgiç

Gök çalışmanın sühate muzur olduğunu söylüyorlardı. Bu iddia, hem yanlış, hem doğru. Yanlıştır, çünkü çalışma, sıhhatin ve vücut muvazenesinin düşmanı değil, başlıca amilidir. Doğrudur, çünkü çalışma, vücudun her ihtiyacını verirken gözünüde tutulması icab eden ölçü dairesinde yapılması elzem bir iştir. Ölçüyü aşarsa, beklenen faydadan zarahatavvülü uzak bir ihtimaldir.

Kollektifizm cereyanının en ateşli mensublarından biri, bir zamanlar, dünyanın pek yakın bir gelecekte bir altın devrine erişeceğini, herkesin, günde bir saat yirmi dakikacık çalışmakla her türlü ihtiyacını temine muvaffak olacağını müjdelmişti. İlk bakışta güzel bir müjde; fakat bir parça derinleştirince, bütün sakatlığı ortaya çıkarıyor. Bir saat yirmi dakikası işe ayırdığınız günün yirmi iki saat kırk dakikası neyle geçireceksiniz? Uykuya, yemeğe ve istirahat sarfedilecek saatler haricindeki vakitiniz vereceğiniz meşguliyet isimsiz kalıyor. Cazibé değil.

Meshur fikirdir. Çinde, galiba ilk şimendifer yapılmış, Çini bunun ne işe yaradığını soruyor. «Yaya olarak otuz günde çıktığın yere, şimendifer bir gün de gideceksin» demişler. Çini düşünmüş, bu sefer de şu sual sormuş: «Pekâlâ, geri kalan yirmi dokuz gün ne yapacağız?»

Günde bir saat yirmi dakika çalışacak olan devir sayı göre göre, bütün insanların o Çinliden farkı kalmaz. Çalışmanın ne büyük bir nazım olduğunu anlamak için etrafımıza bakmamız kâfi değil mi? Esen rüzgârdan uşan kuş, yürüyen bulut, havalandan toza, akan suya varıncaya kadar, bütün tabiat büyük bir kumildanmadandır, bir çalışmadan ibaret. Yeryüzinde hiçbir istatistik, çok çalışan insanların az çalışanlardan daha kısa ömürlü olduklarını söylemez. Hatta, bunları aksini gösteren istatistikler var. İçinde yasadıkları iklim icabı kendilerinin rahavet, tembelliği, hareketsizliğe veren başlıklar, ölümlükler, çok çalışan milletlerin yaşadıkları memleketlere nispetle daha fazladır.

Çalışmanın sıhhatte zararlı olduğu iddiasını cerehedecek delil aramak abes olur. Onun için, çalışmanın değil, belki çalışma tarzının ve yapılan işin zararlı taraflarını düşünüp onlara çare aramak lazımdır.

Evvelâ, herşeyde olduğu gibi, çalışmada da bir intizam, bir ölçü temini şarttır. Gereksiz beden çalışmada, gerek fikri çalışmada, vücutta en çok yoran şey, iş ile alıştır; yani, muayyen bir mevzu üzerinde fikri telkif edilebilir. Zekâımız, eser haline getirilecek bir mevzuu tamamen kavrayınca kadar, dikkatimizi, o mevzu üzerine toplamak, orada tespit etmek için irademiz, mütemadi bir faaliyet sarfettik mecburiyetindedir. Bu bir yorgunluktur. Fakat, o mevzu üzerindeki fikir kesafetinin sahâsi daralınca, ve cazibeye bir kere kapılan dikkatimiz gayriihhtiyarî şükrüklenerek irade gayretinden vareste kaldıkça, iş kendi kendine ilerlemeye başlar ve sürüklenip giden dimağ enerjisi, artık aşınmaz olur.

Binaenaleyh, dikkat edilecek nokta, herşeyden evvel, devamlı çalışmaktır. Yani, bir işin ötekine geçerek irade ve dimağ kuvvetimizi mütemadiyen dağıtmak, ısrat etmekten çekinmeliyiz. Mahdud bir sermayeyi, yatrduğumuz bir işten tamamen kurtarmadan başka bir işe tahsis etmemize nasıl imkân yoksa, dimağ enerjimizi de öylece, muayyen bir iş bitinceye kadar onun üzerinde taksife devan etmek, intizamı çalışmanın başlıca kaidesidir.

İrademizi gevrek tutmamak şartıyla, edineceğimizi iyi âdeller de, kötülleri kadar köklü şekilde yer edebiliriz. Şu halde, üstün insanlara hâs, hüduduz enerjileri ve sarılsınlar iradeye sahip olmaları için yapılacak şey, ele alınan bir işe, başından sonuna kadar, hergün aynı saatte başlanıp aynı saatte bitirmek suretile devamla çalışmaktır.

Bu usulün faydası meydana, Mide-miz, alıştığı yemek saatı gelince, irademizi tahrike lüzum kalmadan, nasıl

şşıran zavallılara benziyoruz. Bu halk, bu bozkr, tekin değildir. Bir kumildanışta koca saltanatın sırtını yere getirmedir mi?

Tekrar edelim: Biz, halkın göklerine varacak kartallar istiyoruz; bizim arkadaşlar, kendi bahçesinin dalında ötüveren serçeciklere benziyorlar.

B. K. Çağlar

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

Şehir ve Memleket Haberleri

Meraklı bir veraset davasının garib safhaları

Osman Nizami Paşaya aid olduğu zannile Viyana'dan gönderilen zarftan başka vasiyetname çıktı

Bir müddet evvel Cenevre'de bir o-telde irtihâl eden eski Nafia Nazırı ve Berlin sefirî müteakid erkânıharbı Bırinci Ferik Osman Nizami Doğanının bıraktığı külliyyetî miras etrafında e-hemmiyyetli bir dava açılmıştır. Cenevre adliyesine, İstanbuldaki varislerce beklensinimlik bir müracaat yapılması üzerine, mesele, bura adliyesine de inatikal etmiştir. Ve meraklı safhalar gösteren bu meselenin Beyoğlu Dördüncü Sulh Hukuk mahkemesinde son celesinde, bir sürprizle karşılaşılmıştır.

Osman Nizami; uzun zaman Avrupa'da ve bu arada Cenevrede yaşamıştır. Enebi olan karısı, kendisinden evvel ölmüştür. Çocukları yoktur. Varis olarak, gene kendisinden evvel merhum olan kız kardeşinin üç çocuğu vardır. Bunlardan ikisi, sıtvari Ferik İsmail Paşanın kızı Leylâ ile Leylânın kız kardeşi ve eski Hariciye Nazırı Safa'nın zevcesi Selmadır. Cenevrede ölen Paşanın ölen enebi karısının hemşiresi hayatıdır. Bu Hanriyet isimli de balız, eski idarel mahusa müdürü Con Paşanın kızıdır.

Madam Hanriyet, geçende Cenevre mahkemesine bir istida verip, Osman Nizami Paşa öldükten bir kaç ay sonra evrakı arasında bir vasiyetname bulunduğunu, Paşanın bununla kendisine miras vasiyet ettiğini ve dolayısıyla murisin Berilindeki Doçebankada mahfuz bu-lunan servetinde kendisinin hakkı olduğunu ileri sürmüştür. İstanbulda bu müracaatı öğrenen Paşanın kız kardeşinin kızı Leylâ ile Selma da, buradâ mahkemeye baş vurmuşlardır. Bil-mukabele, ortada böyle bir vasiyetnamenin mevcut olmadığı ve olamayacağı kayıtlı, Madam Hanriyet'in elinde-ki vasiyetnamenin aslısızhığı iddiasında ve kendilerine münhasır olmak lazım gelen mirasın ziyas uğramaması için mahkemeye muhafaza tedbir alınması talebinde bulunmuşlardır.

Hakim Cevad; Osman Nizamın 8-10milye kadar Türkiye hazinesinden temelli masası alması itibarile, Cenevre muvakkaten kaldığı otelin ka-ı-metahı sayılabilecek ve Cenevre mahkemesine ibraz edilen el yazısı vasiyetnamenin aslının getirilmesine karar vermiştir. Fakat, usulî dairesinde yapılan teğebbüs ve tekdiler rağmen, istellenen vasiyetname aslı henüz mahkemeye gönderilmemiştir.

Diğer taraftan, mahkemeden muha-faza tedbiri isteyen Leylâ ile Selmanın vekilleri, vasiyetnamenin gotik harf-lerle Almanca yazıldığı söylenilmesine karşı, Galatasaray İhsaniden mezun olan Osman Nizamın gotik harf kullanmayarak Almanca'da lâtin harf-leriyle yazdığı, bunun da Paşanın el yazması böyle bir vasiyetname bırakmadığını bir delil teşkil ettiğini söylemişlerdir. Muhakemeye, Leylâyı temsil avukatı Süad Tahsin Türk. Selmayı temsil eden ve zevci eski Hariciye Nazırı Safa'nın kardeşi avukat Ali Şevket Erkin girmektir. Hanriyet'in vekilleri Jak Hatem ve Bensyön Galimidi'dir.

Muhakemenin en son celesinde, mahkemeye 1929 senesinde Türkiye'nin Viyana sefaretinde hazırlandığı ve Paşanın hakikî vasiyetnamesi olduğu ileri sürülen kapalı bir zarf gelmiştir. Zarf, kuse kâğıdından yapılmıştır; sefaret mühürü ve kırmızı balmumu ile 5 yerinden mühürlüdür. Zarfın üzerindeki el yazısının Osman Nizami Paşaya adidye-ti, o zamanki Sezar ve sefaret erkânının zarf arkasındaki tasvirî ile de belirlenmiştir. Bu zarf, mahkemede usulen mühürleri sökülmekle yırtılmış ve içeri-sinden önce bir kopça kâğıdı üzerine kursun kaleme ve eski harflerle Türkçe yazılı bir vasiyetname çıkmıştır.

Vasiyetnamenin meallî, aşağı yukarı «öldüğüm zaman göksünüm üzerine dünyada her şeyden çok sevdiğim bay-razımızı koyunuz. Mezarımın başında vatan için vazdedim ki! manzumevi o-luğum acıp ortalgı pisletceğine kendi kırıllarını temizlemeye bak. Bir de s-a-kulmadan, hangi yıla kuyumdan s-a-ıyorsun... Surat surat değil ki, meza-da çıkarılmış bin bir yamalı yatac kar-safına benziyor.

Neye uğradığını şaşırın Hürrüz; kendini toparladı, kuyunun çıkarcığını bıraktı, kova gittiğe his alarak indi ve suya çarpınca tok bir ses çıkardı. Bu ses, elleri kalçasında bekleyen Hürrüzde cesaret verdi: — Bana bak kari, dedi, kendine gel. Yoksa pusları aşırı, yelkenleri bo-galmış salıpuşları gibi karaya otur-turmuş senî. Ağzını kapı, açarım ağzı-mı... — Ne dedin şilik. Aç da görölm ne çesid mallar var... Meraktan kurtulu-ruz... — Meraktan kurtulacağına içinin derdlerinden kurtar kendin! — Dertler senin kapını çalsın, sür-tük kari... — Mal meydana ayol... Durup du-rurken işah kuşları gibi feryada baş-lamam sebebi var. Göğüsler mey-danda, her tarafın açık pencerenden ni-çin sarkıp bağırđığını bilmiyorum mu-yun ben düzgünlü kari... Büylüclü yosma... Karşı komşunun genc kocasına görü-nmek için... İnkâr et bakayım... — Anyana bakan kendini görür. Yedi mahalle aşırı erkereleğe iç çeken kim acaba? Mendeubur. İlahî dostlar üstü-me fenalıkları gelecek... Can kurtaran yok mu?... — Var var... Komşunun oğlu doktor-

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

kuyunun. Çocuklarını öldüğümü tel-agrafa bildirmeyip emrihak vakı oldu-ğunu mektubla bildiriniz. Metrukâtını satarak bedelini kendilerine yollayınız» şeklindeki.

Merhum Paşanın hiç şîr yazmama-sına ve çocukları bulunmamasına na-zaran, bu vasiyetname mahkemede o-kunurken hayret uyandırmıştır. Ancak, sıra vasiyetnamenin imzasına gelince, için içyüzlü öğrenilmiştir. İmza «Ask-er müteakidlerinden Nallı» dir. Bu suretle, bu zatın da sefarette aynı tarihte heyet huzurunda bir vasiyetname bıraktığı ve yanlışlıkla Nallın vasiyetnamesinin Os-man Nizamının zarfına, Osman Niza-

mininkinin de Nallın zarfına konul-duğu kanaati edinilmiştir.

İmîdi mahkeme, bu yanlışlıktan ba-hisle o zamanki Viyana sefaretine tevdi edilen Osman Nizamının vasi-yetnamesini getirecektir. Ayrıca, Han-riyet'in gösterdiği vasiyetname aqlının gönderilmesi de tekrar Cenevre mah-kemesine yazılacaktır. Bunlardan baş-ka, Paşanın Berilindeki mevduat miktârı araştırılacaktır.

Aynı zamanda «Şirketî Hayriye» nın hissedarlarından olan Osman Nizami Paşanın bıraktığı bütün servetin en az bir kaç yüz bin lira raddesinde bu-lunduğu tahmin olunmaktadır.

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—

—